

навчально-виховному процесі він активізує особисту ініціативність, йдучи на певні самопожертви у приватному житті. Очевидною необхідністю слід визнати визнання педагогічної професії у суспільстві, оскільки праця педагога все ще не є достатньо пошанованою і матеріально захищеною.

Нова ситуація, яка склалася у сучасному суспільстві щодо педагогічної професії, вимагає, щоб усі заклади освіти – від дошкілля і аж до ВНЗ були визнані тими організаціями, які не лише творять, а й несуть відповідальність за майбутнє держави, її нації, народу загалом.

Висновки. У статті запропоновано схему-модель удосконалення професіоналізму педагога на основі синтезу його теоретичних знань і практичного досвіду. Представлено аналіз актуальних підходів до порушеної проблеми у філософському та психолого-педагогічному вимірах.

1. Артемова Л.В. Концепція дошкільного виховання в Україні. – К. : Освіта, 1993.
2. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р. Бернс. – М. : Прогресс, 1986. – 260 с.
3. Бех І.Д. Виховання підростаючої особистості на засадах нової методології / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1999. – №3. – С. 5–14.
4. Бех І.Д. Принципи сучасної освіти / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2005. – №4. – С. 5–27.
5. Главацька О.Л. Основисамовиховання особистості. – К. : Кондор, 2008. – 226 с.
6. Зязюн І.А. Педагогика добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. Посібник / І.А. Зязюн. – К. : МАТ, 2000. – 312 с.
7. Кон И.С. Ребенок и общество. – М. : Издательский центр Академия, 2003. – 336 с.
8. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (удоскоhlenню дитинства) : Навч. посібн. – К. : Освіта, 1998. – 225 с.
9. Фромм Э. Человек для себя / Э. Фромм // Фромм Э. Бегство от свободы. Человек для себя / Э. Фромм ; пер. с англ. Д. Дудинский. – Минск : ООО Попурри, 1998. – 667 с.

The current views on the training of future preschool educational institutions' teachers in terms of finding ways of its improving in line with the reform of educational content of Ukraine towards European community are analyzed in the article.

Key words: professionalism, strategy, education, training, child, teacher.

doi: 10.15330/esu.9.84-91

УДК 371. 132

ББК 74. 58

Тамара Марчій-Дмитраш

ПРОФЕСІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ЗМІСТ, ЗАВДАННЯ, ТВОРЧІСТЬ

У статті актуалізовано і обґрунтовано особливості формування професійного потенціалу майбутніх учителів іноземної мови початкової школи. Проаналізовано підходи вчених щодо визначення специфіки професійного потенціалу. Доведено, що основою творчої професійної діяльності майбутнього педагога є розвиток професійного потенціалу та індивідуальний стиль діяльності, які формуються у ВНЗ.

Ключові слова: професійний потенціал, вчитель іноземної мови, початкова школа, творчість, творча діяльність, індивідуальний стиль, вищий навчальний заклад.

Актуальність дослідження. У зв'язку з освітніми трансформаціями в Україні, зокрема у початковій ланці, акцентовано увагу і на професійній підготовці педагогів, які були б здатні адаптовуватись до змін, ефективно співпрацювати з дітьми, творчо підходити до вирішення навчальних і виховних завдань.

Особливої уваги потребує підготовка майбутніх учителів іноземної мови в початковій школі, оскільки євроінтеграційні процеси актуалізують як вивчення мов міжнародного спілкування (зокрема, англійської), так і необхідність оволодіння ними. Тому використання традиційних засобів і методів навчання у підготовці таких фахівців не завжди ефективні, адже сучасний педагог має бути готовим до прийняття нестандартних рішень, творчих дій. Це можливо, в тому числі, і за умови розвитку його професійного потенціалу. У контексті вищенаведеного дане дослідження бачиться актуальним.

Аналіз досліджень і публікацій. Різні аспекти означеної проблеми досліджено М. Кухтою (специфіка професійного потенціалу педагога), І. Підласим, С. Трипольською (формування професійного потенціалу), Т. Сидоренко (творчість у діяльності вчителя), Є. Теслею (формування професійного інтересу в майбутніх педагогів) та іншими.

Проблемам формування професійного потенціалу вчителя іноземної мови в початковій школі приділяли увагу С. Будакевич (готовність до професійно-педагогічної діяльності майбутнього вчителя іноземної мови у початкових класах), С. Івашнюкова (підготовка та підвищення кваліфікації учителів іноземної мови початкової школи), Т. Зубенко (шляхи удосконалення підготовки учителів іноземної мови початкових класів), О. Бондаренко та О. Бігич (сучасні тенденції професійної підготовки вчителя іноземної мови для початкової школи), О. Ветохов (психологія навчання іноземних мов), С. Роман (методичні аспекти навчання англійської мови у початковій школі) та інші. Деякі аспекти проблеми творчості у підготовці майбутнього вчителя іноземної мови проаналізовано Н. Соловйовою (методична творчість на практичних заняттях з методики викладання іноземної мови), Л. Саченко (творчий підхід у складанні планів-конспектів уроків), Т. Зубенко (удосконалення системи підготовки майбутніх учителів іноземної мови початкових класів з використанням традиційних, нетрадиційних, активних методів навчання для розкриття творчого потенціалу студентів), І. Гриненко (формування творчого мислення майбутнього вчителя іноземної мови) та інші.

Мета статті – визначити зміст, основні завдання та охарактеризувати особливості творчого підходу у процесі формування професійного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов початкової школи.

Однією з основних характеристик педагога є його професійний потенціал, який базується, зокрема, на творчості, системі підготовки, вмінні адаптуватися до конкретних умов. Розглянемо різні підходи до трактування цього поняття. Так, І. Підласий, С. Трипольська професійний потенціал педагога визначають як сукупність ув'язаних в схему природних та набутих якостей, які визначають його професійну спроможність виконувати професійні обов'язки на певному рівні, а також як базу педагогічних знань та вмінь у єдності з розвинутою здатністю педагога активно мислити, творити, діяти, втілювати свої наміри в життя та домагатися запроєктованих результатів. Педагогічний потенціал складає сукупність педагогічних знань, умінь, навичок та здатність професіонала творчо реалізовувати цілі навчання [5, с. 5–6].

Окрім того, професійний потенціал педагога розуміють як систему педагогічної майстерності у професійній підготовці і діяльності педагога; як здатність ефективно діяти відповідно до чинних вимог; як цілеспрямованість; як ціннісно-мотиваційну орієнтацію на виконання професійної педагогічної діяльності [4].

Структуру професійного потенціалу (за І. Підласим, С. Трипольською) становлять такі компоненти: професійна позиція, педагогічна підготовка, творчість педагога, його активність, адаптація до умов професійної діяльності, розвиток творчої ініціативи у процесі професійного становлення, розвиток творчої активності, самоосвітня активність, становлення професійно-методичної компетентності, формування творчого підходу до педагогічної діяльності, оволодіння основами індивідуального стилю діяльності, підготовка до інноваційної діяльності [5, с. 5–7].

У контексті нашого дослідження і з урахуванням вищенаведеного професійний потенціал учителів іноземної мови в початковій школі розуміємо як сукупність природних та набутих якостей, що уможливають виконання педагогом професійних функцій, є основою його педагогічних знань, умінь та навичок у неподільній єдності зі здібністю продуктивно мислити, творити й реалізовувати ідеї для засвоєння дітьми молодшого шкільного віку іншомовних одиниць і зразків.

Беручи до уваги різноманітність педагогічних ситуацій, врахування вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку (переважання ігрових інтересів, довільна поведінка, наочно-образне мислення тощо), необхідність динаміки уроків, інтеграції різних видів діяльності, використання ігрових технологій у навчанні іноземної мови вимагають творчих підходів до аналізу та вирішення поставлених завдань, тобто таких, що породжують щось нове, раніше невідоме на основі осмислення набутого досвіду та формування нових комбінацій знань, вмінь, продуктів [7, с. 55], одним із головних завдань вищої школи в наш час є створення виховного і навчального середовища, яке б сприяло розвитку творчого мислення майбутніх педагогів, здатних приймати нестандартні й, головне, ефективні рішення в умовах стрімкого інформаційного і технологічного розвитку суспільства.

Проблему творчості в підготовці майбутнього вчителя зі спеціальністю “Іноземна мова” досліджували І. Гриненко, Т. Зубенко, І. Кукуленко-Лук’янець, Я. Мукатаєва, А. Озерянська, Н. Соловійова, С. Хмельковська та інші. Аналізуючи підготовку майбутнього вчителя іноземної мови в початковій школі до творчої діяльності як компонента професійного потенціалу, розуміємо її як процес створення умов у навчальному закладі для прояву і розвитку здібностей та якостей особистості студентів.

Основними ознаками творчого підходу з метою формування професійного потенціалу в підготовці вчителя іноземної мови є такі (за В. Андрєєвим): існування протиріччя у проблемній ситуації або завданні, наявність об’єктивних (соціальних, матеріальних) та суб’єктивних (мети, знань, умінь, мотивації тощо) передумов для творчості у процесі вивчення іноземної мови, новизна й оригінальність поглядів на процес і результат навчання. У цьому контексті виокремимо ознаки вчителя як творчої особистості. За Т. Сидоренко ними є: здатність помічати й формулювати альтернативи, піддавати сумніву явне, вміння вникати в суть проблеми, бачити кінцевий результат її розв’язання, вміння відмовитися від теоретичних суджень, відійти від усталеності та рівноваги заради пошуку тощо. На початкових етапах творчий процес проявляється у встановленні нових зв’язків з відомих раніше понять і явищ. Досвіду творчої педагогічної діяльності студенти набувають під час систематичного виконання спеціальних педагогічних вправ, у навчально-педагогічних іграх, а також безпосередньо у практичній діяльності, тобто найбільшою мірою вони формуються у процесі практичних занять [7, с. 55–56].

Серед основних проблем формування у майбутніх учителів іноземних мов початкової школи професійного потенціалу виокремимо, зокрема, недостатню

кількість годин для проведення практичних занять із методики навчання іноземної мови, необхідність моделювання психолого-педагогічних ситуацій. Так, Є. Тесля звертає увагу на необхідність розвитку мотиваційної сфери особистості з метою підвищення професійного інтересу, забезпечення практичної взаємодії дисциплін психолого-педагогічного блоку з предметами спеціалізації, формування професійної зацікавленості студентів, стимулювання потреб у набутті знань, вироблення умінь та навичок через максимальне наближення навчального процесу до практики [9, с. 59], що є основою професійного потенціалу.

У процесі трансформації освіти формування творчих навичок у педагогічній діяльності набуває визначального значення. Саме творчі педагоги можуть розв'язати проблеми, що виникають, нетрадиційно підходити до роботи, зацікавлювати дітей навчанням, тобто виробляти індивідуальний стиль діяльності як стійку індивідуально специфічну систему психологічних засобів, прийомів, методів її виконання, що, в свою чергу, уможливить пошук різних шляхів опрацювання навчального матеріалу [1, с. 144].

Завдання професіонала на сучасному етапі полягає у створенні таких умов навчання іноземної мови, щоб забезпечити реалізацію творчих здібностей кожної дитини. Майбутній учитель повинен розуміти, що від нього залежатиме зосередження учнів на засвоєнні певних фактів, самостійному відборі та осмисленні матеріалу. Результати залежатимуть від того, які завдання ставитиме педагог перед учнями, яким чином допомагатиме їм знайти спосіб їх вирішення, яку роль відіграватиме їх діяльність у процесі навчання.

Творче мислення та формування індивідуального стилю діяльності, на наше переконання, мають виняткове значення для вчителя, особливо у роботі з молодшими школярами. Специфіка роботи з ними потребує нетрадиційних підходів до навчання на уроках і в позаурочний час, для зацікавлення у вивченні іноземної мови, підтримки інтересу задля досягнення високих результатів. Цього може досягти лише творчий педагог.

Варто врахувати, що студентський вік припадає на час інтенсивного розвитку особистості, високої працездатності, активності. Саме цей вік є сприятливим для формування багатьох психічних функцій. Значною мірою від мотивації до опанування обраною професією залежатиме продуктивність і креативність у діяльності майбутнього вчителя.

Разом з тим, здатність творчо діяти залежить і від характеру особистості, соціального та професійного досвіду, психолого-педагогічних та предметних знань, умінь та навичок. Творчими педагогами стають у процесі праці, прагненні до підвищення професійного рівня і майстерності. Це можна реалізувати, як уже було зазначено вище, використовуючи у підготовці студентів навчально-педагогічні ігри, мікрОВикладання, розв'язання педагогічних ситуацій, моделювання навчальної діяльності. Поступово у майбутнього педагога формується творча позиція як "мобільна усвідомлено-мотиваційна готовність суб'єкта до творчих перетворень, дій у різноманітних ситуаціях" [3, с. 25]. Відповідно вона виявляє себе у таких якостях майбутнього педагога, як ставленні до творчості як до цінності людського буття, потребі у творчій діяльності, креативному ставленні до себе і навколишнього світу, готовності до вибору й перетворень у педагогічній діяльності, прагненні до високих результатів і творчих досягнень, усвідомленні вчительської справи як покликання [3, с. 25].

Творче мислення, творча позиція та формування індивідуального стилю діяльності, на наше переконання, мають виключне значення для вчителя іноземної мови, особливо у початковій школі, вони основою професійного потенціалу.

Слід зауважити, що розвиток індивідуального творчого стилю діяльності майбутнього вчителя іноземної мови залежатиме, в першу чергу, від особистості студента, його індивідуальних особливостей, рівня професійної підготовки, творчих пошуків в обраній сфері знань. С. Сисоева доречно зазначає, що підготовка педагога до педагогічної творчості забезпечує його здатність до формування та розвитку творчої особистості учня і до власного професійного та особистісного саморозвитку. Така підготовка має бути складовою професійної загальнопедагогічної системи навчання студентів, мати свою специфіку із урахуванням особливостей творчого процесу та відображати залежність підготовки від особистісних якостей особистості [8, с. 13].

Висновки. Таким чином, зацікавленість учнів у вивченні іноземної мови значною мірою залежить саме від учителя, його педагогічної і методичної майстерності, артистизму та творчості, врахування ним психологічних та вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку, їхніх потреб та інтересів. З цією метою доцільно використовувати методи активного навчання у підготовці студентів (навчально-педагогічні ігри, педагогічні імітації, аукціони методичних знань, трансформування передового досвіду і власного методичного пошуку тощо), які уможливають мотивацію учіння, розкривають творчий потенціал особистості, спонукають до самовдосконалення.

Перспективи дослідження. На нашу думку, потребує подальшого дослідження структура навчальних планів, шляхи удосконалення професійної підготовки, а також практичний аспект підготовки майбутнього творчого вчителя іноземної мови у початковій школі, підвищення та удосконалення рівня викладання навчальних дисциплін, розробка методик, які допоможуть зробити урок іноземної мови продуктивнішим, динамічнішим, цікавішим для учнів, навчання майбутніх вчителів правильно і доцільно використовувати дидактичний матеріал для роботи з молодшими школярами, творчо складати різні за типами плани-конспекти уроків, використовуючи педагогічні інновації, створення комп'ютерних програм для вивчення іноземної мови у початковій школі тощо.

1. Гура О. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності / Гура О. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
2. Эльконин Д. Избранные психологические труды / Эльконин Д. – М. : Педагогика, 1989. – 560 с.
3. Куцевол О. Портрет творчого вчителя літератури / О. Куцевол // Дивослово. – 2007. – №1. – С. 24–29.
4. Назарук Н. Професійний потенціал учителя як засіб самореалізації у педагогічній діяльності // file:///C:/Users/%D0%A2%D0%BE%D0%BC%D0%B0/Downloads/Nvldu_2012_2(2)_51.pdf.
5. Підласий І. Формування професійного потенціалу як мета підготовки вчителя / І. Підласий, С. Трипольська // Рідна школа. – 1998. – №1. – С. 3–8.
6. Савченко О. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / О. Савченко // Освіта України. – 2001. – 21 вер. – С. 6.
7. Сидоренко Т. Творчість у діяльності вчителя / Т. Сидоренко // Рідна школа. – 2001. – №5. – С. 55–57.
8. Сисоева С. Основи педагогічної творчості / Сисоева С. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.
9. Тесля Е. Формирование профессионального интереса у будущих учителей / Е. Тесля // Педагогика. – 2000. – № 7. – С. 58–63.

The features of forming of future primary school foreign language teachers' professional potential are updated and justified in the article. The scientists' approaches to concretize the specific of professional potential are analyzed. It is proved, that the basis of the creative professional activities of a future teacher is the development of professional potential and individual style of activity, which are formed in higher educational institution.

Key words: professional potential, foreign language teacher, primary school, creativity, creative activity, individual style, higher educational institution.

doi: 10.15330/esu.9.91-96

УДК 371.15
ББК 74.580.052.6

Наталія Матвеева

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті автор розкриває основні завдання щодо формування майбутнього педагога; виокремлює критерії визначення рівня готовності до подальшої професійної діяльності та чинники впливу на ефективність навчання майбутніх спеціалістів; накреслює основні шляхи підвищення якості вищої педагогічної освіти на сучасному етапі.

Ключові слова: мобільність, професіоналізм, критерії, професійна свідомість, саморозвиток, професійна готовність.

Постановка проблеми. Динамізм сучасних економічних перетворень потребує фахівців, які вміють аналізувати мінливі соціально-економічні тенденції, приймати та реалізовувати нестандартні рішення в ситуації ринкової конкуренції. На часі – підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, опанування та упровадження наукоємних і інформаційних технологій. Відтак серед основних шляхів відродження національної системи навчання, зазначених у Державній програмі “Освіта”, пріоритетними є постійне духовне самовдосконалення, творча самореалізація, задоволення культурних потреб особистості, підвищення професіоналізму педагогічних кадрів, формування здатності учителів динамічно реагувати на запити громадського життя та виклики часу, оволодіння передовими освітніми технологіями тощо.

Як засвідчив аналіз актуалізованих джерел з проблеми, підготовка студента як майбутнього педагога є складним феноменом, який виступає об'єктом багатьох наукових досліджень з філософії, психології та педагогіки, зокрема щодо вивчення питання загально педагогічної підготовки (В.Андрущенко, О.Абдуліної, Є.Барбіної, І.Беха, А.Богущ, Н.Волкової, І.Глазкової, І.Зязюна, Н.Кічук, В.Кременя, Н.Кузьміної, С.Максименка, Н.Ничкало, О.Савченко, С.Сисоєвої, Н.Тализіної, А.Троцько, О.Щербакова), готовності особистості до професійної діяльності (О.Виговська, І.Гавриш, А.Линенко, С.Литвиненко, Б.Теплов, В.Ягупов), професійно-творчого саморозвитку майбутніх фахівців (В.Андреев, Д.Богоявленська, Л.Виготський, П.Кравчук, Л.Лазарева, О.Лапицький, Є.Лукіна, О.Лук, А.Маслоу, О.Пехота, Я.Пономарьов, Ю.Фокін, В.Фрицок) та ін.

Так, приміром, Н.Чухрай виокремлює проблему підвищення якості професійної підготовки як одну з актуальних на сьогодні та вказує на шляхи її розв'язання, а саме: 1) посилення практичної спрямованості соціально-економічних дисциплін, оптимальне використання їх виховного потенціалу; 2) перегляд